

Eesti julgeolekupoliitika alused

Sisukord

1. Sissejuhatus	1
2. Eesti julgeolekupoliitika põhimõtted	2
3. Julgeolekukeskkond	3
4. Eesti julgeolekupoliitika tegevusvaldkonnad	4
4.1. Ühiskonna sidusus ja riigi kerksus	5
4.2. Majandusjulgeolek ja elutähtsad teenused	5
4.3. Sisejulgeolek ja avalik kord	6
4.4. Sõjaline kaitse	7
4.5. Rahvusvaheline tegevus	8

1. Sissejuhatus

Dokumendil on kolm eesmärki: kirjeldada julgeolekukeskkonda 2023. aasta alguse seisuga, selgitada Eesti eesmärke halvenenud julgeolekukeskkonnas ja kirjeldada seatud eesmärkide saavutamiseks vajalikke samme. Tegemist on raamdokumentiga, mis on valdkondlike arengu- ja tegevuskavade koostamise suuniseks.

2023. aasta julgeolekupoliitika alused on järjekorras viies ja need toetuvad 2017. aasta julgeolekupoliitika alustele.

Julgeolekupoliitika alused koostab Vabariigi Valitsus ja need kiidab heaks Riigikogu. Dokumenti uuendatakse vähemalt iga nelja aasta järel, vastavalt muutustele julgeolekukeskkonnas või muutustele Eesti suutlikkuses oma julgeolekut tagada.

2. Eesti julgeolekupoliitika põhimõtted

Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on kindlustada Eesti Vabariigi iseseisvus ja sõltumatus, eesti rahvuse, keele ja kultuuri kestmine, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord, elanikkonna turvalisus ja ühiskonna toimimine.

Inimväärikust, üksikisiku põhiõigusi ja -vabadusi, demokraatlikku valitsemisviisi ning õigusriiki austava ühiskonnakorralduse püsimine on Eesti julgeoleku alus. Eesti on osa demokraatlike riikide kogukonnast ning Eesti eesmärk on toetada selle ühtsust ja püsimist. Eesti julgeolekut toetab rahvusvahelisest õigusest kinnipidamisele rajatud rahvusvaheliste suhete süsteem.

Eesti julgeolekupoliitika lähtub Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) põhikirjas sätestatud põhimõtetest ning iga riigi õigusest ja vabadusest valida oma julgeolekulahendused. Eesti julgeoleku kindlustamine ei ole suunatud ühegi teise riigi vastu.

Eesti kaitseb end igal juhul ja kõikide ohtude eest, sõltumata nende päritolust või ilmnemise ajast ja kohast, ja kui tahes ülekaaluka vastase vastu; Eesti ei alistu kunagi. Eesti eesmärk on muuta agressioon Eesti riigi vastu teostamatuks.

Julgeolek on tervik. Eesti julgeolekupoliitika lähtub avarast julgeolekukäsitusest, võttes arvesse kõiki riigi julgeolekut mõjutavaid suundumusi ja tegureid. Julgeolekupoliitika elluviimine toimub põhimõttel ühiskond kui tervik ja riik kui tervik.

Eesti julgeolek algab meist endist, sealhulgas iga üksikisiku tegevusest ja valmisolekust. Eesti lähtub riigikaitse laiast käsitusest, mille eesmärk on riigi kaitsmine ja selleks valmistumine, kasutades kõiki riigi käsutuses olevaid sõjalisi ja mittesõjalisi võimeid ja ressursse ning kaasates avaliku, era- ja kolmanda sektori.

Eesti julgeolek toetub liikmesusele Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioonis (NATO) ja Euroopa Liidus (EL) ning tihedale koostööle liitlaste ja teiste rahvusvaheliste partneritega. Eesti käsitab iseenda ja liitlaste julgeolekut jagamatuna.

Tulenevalt märkimisväärselt halvenenud rahvusvahelisest julgeolekukeskkonnast peab Eesti tervikuna tegema senisest märgatavalt kiiremini ja suuremaid pingutusi julgeoleku tugevdamiseks. Turvalisema ja kriisikindlama keskkonna kujundamiseks peab julgeolekuküsimustega arvestama poliitika ja õigusaktide väljatöötamisel ning tööprotsesside, tarneahelate, taristu, rahvusvahelise koostöö ja muu arendamisel.

Julgeoleku ja kriisikindluse tagamine riigis ning ühiskonnas on läbiv, pidev ja sihipärane tegevus. See peab peegelduma põhiseaduslike institutsioonide, täidesaatva riigivõimu, kohaliku omavalitsuse üksuste, ettevõtete, organisatsioonide, kogukondade ja üksikisikute mõtlemises, valmisolekus, tegutsemises ning omavahelises koostöös. Riik soosib ja toetab vabatahtlikku tegevust kriisikindluse suurendamisel ning kriiside lahendamisel.

Eesti lähtub kriisideks valmistumisel ja nende lahendamisel ülesannete püsivuse põhimõttest: kõik täidavad oma rolli nii tavaolukorras kui kriisi- ja sõjaajal. Valmistudes sõjaks ja kõige tõsisemateks kriisideks, oleme valmis lahendama ka väiksema mõjuga kriise.

Eesti julgeoleku aluseks on sidus ja ühtehoidev ühiskond. Eestis on kaitstud inim- ja kodanikuõigused ning kõigile inimestele on kindlustatud võrdsed võimalused ja elukeskkond, kus inimesed on hoitud, elavad kaua ja on võimalikult terved, kus väheneb ebavõrdsus ja vaesus ning kus toetatakse kõigi pikka ja kvaliteetset tööelu. Eesti majanduskeskkond on atraktiivne. Haridus ning teadus- ja arendustegevus on eduka ning tulevikule suunatud Eesti alus.

3. Julgeolekukeskkond

Praeguse julgeolekukeskkonna suurim strateegiline väljakutse on intensiivistunud vastasseis erinevate poliitiliste, majanduslike ning ühiskondlike süsteemide vahel. Demokraatial, turumajandusel, õigusriigil ja inimõigustel põhinev väärtusruum on surve all ning ideoloogiline vastukaal sellele suureneb. Autoritaarsete režiimide agressiivsus on kasvanud ja nad koonduvad üha enam vastutegevuseks demokraatlikule väärtusruumile.

Oleme jõudnud varjatud konkurentsist avatud vastasseisuni, sealhulgas ulatusliku sõjategevuseni Euroopas. Vastasseisus kujundatakse uut rahvusvahelist julgeolekuarhitektuuri. Eesti jaoks on eksistentsiaalselt oluline demokraatlikel väärtustel ja reeglitel põhineva maailmakorra püsimine.

Suurim julgeolekuoht Eestile on Venemaa Föderatsioon, kelle eesmärk on lõhkuda ja ümber kujundada Euroopa julgeolekuarhitektuur ja reeglitel põhinev maailmakord ning taastada mõjusfääride poliitika. Neist eesmärkidest lähtuv oht Eestile on eksistentsiaalne. Venemaa Föderatsioon on korduvalt teostanud agressioone ning okupeerinud ja annekteerinud naaberriikide territooriume ning pannud nendel territooriumidel toime sõjakuritegusid. Venemaa Föderatsioonist lähtuv oht Eestile on pikaajaline.

Sõjaline oht NATO-le, sealhulgas Eestile ja teistele Balti riikidele kui alliansi liikmetele, on viimase aasta jooksul kasvanud. Agressioon Ukraina vastu tõestab, et Venemaa Föderatsioon on valmis võtma riske ja seetõttu tuleb valmis olla Venemaa Föderatsiooni vaelearestusteks. Poliitiliste eesmärkide saavutamiseks kasutab Venemaa Föderatsioon üha enam sõjalisi vahendeid, sealhulgas tuumaahvardusi.

Balti riikide ja NATO jaoks suurendab täiendavalt sõjalist ohtu Venemaa Föderatsiooni mõjuvõimu ja sõjalise kohalolu laiendamine Valgevenes. Ohtu julgeolekule ja stabiilsusele suurendab Venemaa Föderatsiooni mõjuvõimu kasv või selle kasvatamise katsed Balkani riikides, Moldovas ja Gruusias. Venemaa Föderatsiooni jaoks on strateegiliste piirkondadena kasvanud ka Aafrika ja Arktika osatähtsus.

Venemaa Föderatsioon kasutab järjepidevalt oma poliitiliste eesmärkide saavutamiseks hübriidrännakuid. Nende sihiks on survestada poliitilisi ja ühiskondlikke valikuid Venemaa Föderatsioonile sobivas suunas ja tekitada usaldamatust ja ühtsuse murenemist nii riikide sees kui ka riikidevahelistes suhetes. Vajaliku mõju saavutamiseks kasutatakse ühel ajal ja süstemaatiliselt asümmeetrilisi vahendeid, nagu näiteks mõjutustegevus, energiasõltuvus, kunstlikult tekitatud inimränne või destabiliseeriv tegevus küberruumis. Siinjuures on küberruum nii iseseisev valdkond kui ka teiste valdkondade võimaldaja, millega kaasnevaid riske ei tohi alahinnata. Hübriidrännakute orkestreerimine on Venemaa Föderatsiooni eriteenistuste ülesanne. Hübriidrännak võib viia NATO artikkel 5 rakendamiseni.

Venemaa Föderatsioon viib läbi aktiivset informatsioonilist mõjutustegevust Eesti ja demokraatlike riikide vastu laiemalt. Venemaa Föderatsiooni inforuumi pikaajalisel mõjul kujunenud hoiakud on ohuks Eesti põhiseaduslikule korrale. Venemaa Föderatsioon kasutab Eesti ühiskonna lõhestamiseks ära erinevaid rühmi, sealhulgas venemeelset elanikkonda, et võimendada ühiskonda polariseerivaid teemasid.

Senine julgeolekusüsteem ja rahvusvaheline õigus ei ole suutnud piisavalt heidutada ega takistada Venemaa Föderatsiooni agressiooni naaberriikide vastu ega asümmeetriliste vahendite kasutamist. Selle kujunemine normiks on oht julgeolekule ja õõnestab rahvusvahelist korda. Sõda Ukraina vastu ja Krimmi annekteerimine Venemaa Föderatsiooni poolt on selle tunnistuseks ja vajab demokraatliku maailma selget vastust.

Demokraatlike riikide reaktsioon Venemaa Föderatsiooni täiemahulisele sõjale Ukrainas on olnud jõuline ning kinnitab ühtsuse ja sihikindluse olulisust julgeolekukeskkonna kujundamisel. Venemaa Föderatsiooni agressiooni hukkamõistmisel, sanktsioonide kehtestamisel ja Ukraina toetamisel on kesksel kohal solidaarsus Euroopa Liidus, tugev Atlandi-ülene suhe ning kollektiivkaitse tähtsustamine NATO-s. Eesti mõju rahvusvahelisel areenil on kasvanud, sealhulgas Ukraina toetamise aktiivse eestkõnelejana.

Hiina Rahvavabariigi mõju ja kaalukus rahvusvahelisel areenil on kasvanud. Peamine Hiina Rahvavabariigist lähtuv väljakutse Eesti julgeolekule tuleneb eesmärgist kujundada ümber rahvusvahelise tegevuse normid ning soovist mõjutada otsuseid ja saavutada kontroll strateegiliste valdkondade üle. Selleks kasutab Hiina asümmeetrilisi vahendeid.

Intensiivistunud vastasseis rahvusvahelisel areenil ilmneb ka majanduses, tööstuses ja tehnoloogia kasutamises, kus ohuks on muutumas demokraatlikke väärtusi mittejagavad riigid ning nende huvides tegutsevad ettevõtted, mis kasutavad ühenduvusi ja avatud toimimise mudelit relvana. Pahatahtlikud tegutsejad võivad kasutada Eesti digitaalseid teenuseid rahapesuks, terrorismi rahastamiseks või muuks õigusvastaseks tegevuseks.

Strateegiliseks väljakutseks on ka näiteks kliimamuutused, rändesurve, toidujulgeolek, pandeemiad, terrorism, äärmuslus, energiajulgeolek ja maailmamajanduse riskid, mis kõik otseselt või kaudselt mõjutavad nii riiklikku kui rahvusvahelist julgeolekut. Eesti võib olla Euroopa Liidu ja NATO liikmena sihtmärgiks terroristlikele organisatsioonidele ja nende ideoloogia toetajatele. Nendele väljakutsetele ei ole häid lahendusi riigipiiride sees, kuid teravnev vastasseis ja poliitiline polariseerumine muudavad neile koostöiste lahenduste leidmise keerulisemaks. Võitlus eluks vajalike ressursside pärast – magevesi, toit, haritav maa või energia – suurendab üleilmse ebastabiilsuse, konfliktide ja massilise rände ohtu. Kliimamuutused omakorda kiirendavad nende ohtude realiseerumist.

4. Eesti julgeolekupoliitika tegevusvaldkonnad

Oleme kogu Eesti taasiseseisvumise järgse aja kõige pinevamas julgeolekuolukorras ning peame riigis ja ühiskonnas tervikuna olema valmis varem mõeldamatuna tundunud riskideks.

Julgeoleku tugevdamiseks tegutseb Eesti viies omavahel tihedalt seotud ja üksteist toetavas tegevusvaldkonnas, mis moodustavad terviku ning mille iga osa on samaväärse tähtsusega: 1) ühiskonna sidusus ja riigi kerksus, 2) majandusjulgeolek ja elutähtsad teenused, 3) sisejulgeolek ja avalik kord, 4) sõjaline kaitse, 5) rahvusvaheline tegevus.

Halvenenud julgeolekukeskkonnas tuleb suurendada kogu riigi ja elanikkonna kriisikindlust. Riigikaitse mittesõjaliste võimete eesmärgipäraseks ja pikaajaliseks arendamiseks on vajalik kindlustada püsiv rahastamine riigi eelarvestrateegias

Tulenevalt Venemaa Föderatsiooni kasvanud sõjalisest ohust on vajalik sõjalise kaitse kulude tase vähemalt 3% SKP-st, millele lisandub Eesti kui liitlasi vastuvõtva riigi kulude rahastamine. Sarnaselt sõjalise kaitse kuludele tagatakse riigi eelarvestrateegias püsirahastus elanikkonnakaitse arendamisele võttes arvesse ohustsenaariumide põhjal koondatud investeeringuvajadusi.

4.1. Ühiskonna sidusus ja riigi kerksus

Eesti on ühise identiteedi ja ühiste väärtustega ühiskond, mille on sidusaks põiminud keel, kultuur, demokraatlikud normid ja väärtused. Eesti rahvas ja kultuuriruum on elujõulised.

Sidusas ühiskonnas on kõikide põhiõigused ja -vabadused kaitstud. Selles on vähem rahulolematust ja konflikte, haavatavaid isikuid, riskirühmi ning radikaliseerumist. Eesti ühiskonna sidususe hoidmiseks ja suurendamiseks tuleb pöörata pidevat tähelepanu ühiskonda lõhestavatele ilmingutele, nende mõju vähendamisele ja põhjuste kõrvaldamisele. Kõigile tuleb luua võimalused ise edukalt hakkama saamiseks.

Selleks, et vältida elanike hoiakute mõjutamist viisil, mis viib põhiseaduslikku korda ohustavate konfliktideni, tuleb kiirelt tuvastada informatsiooniline mõjutustegevus, sealhulgas desinformatsioon, ning takistada selle levikut. Selleks suurendab Eesti strateegilise kommunikatsiooniga põhiseaduslike väärtuste võimalikult laia omaksvõttu ühiskonnas.

Eesti suurendab elanikkonna võimet edukalt kohaneda ja toimida raskes, riskirohkes keskkonnas. Positiivset vaimset tervist ja enesetõhusust toetavate oskuste õpe algab lapsepõlves ja on tagatud kõikidele eagruppidele ning sotsiaal-majanduslikele rühmadele.

Eesti riigi ja rahva säilimise seisukohast vajavad erilist tähelepanu lapsed ja nende kaitse. Ka kriisiajal tuleb korraldada hariduse andmine ja lapsehoid, tagada teenused ning laste turvalisus.

Eesti demograafiline olukord võib kujuneda julgeolekuriskiks, kui Eesti rahvaarv väheneb ja rahvastik vananeb. Demograafilised suundumused maailmas on vastupidised ja võimalikud negatiivsed muutused elukeskkonnas, majanduslangus, radikaliseerumine, konfliktid ning kriisid võivad suurendada Eestit mõjutavat rännet.

Eesti jätkab sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi kriisivalmiduse tugevdamist vastavalt ohtudele ning toetudes COVID-19 pandeemiast saadud õppetundidele, sealhulgas pööratakse eraldi tähelepanu tervise- ja sotsiaalvaldkonna taristu kriisikindlusele. Ühiskonna toimimise nii kriisikui sõjaajal kindlustab vajalikud mahus tervishoiu, sotsiaalteenuste ja vältimatu sotsiaalabi jätkumine.

Eesti väärtustab avatud ja kaasavat riigivalitsemist. Selle üks eesmärke on suurendada elanike usaldust riigi vastu. Usaldus ja tugev kodanikuühiskond, inimeste riskiteadlikkus ja valmisolek vabatahtlikult osaleda kriiside lahendamises ning kaitsetahe suurendavad ühiskonna kerksust.

Kerksust edendatakse Eestis terviklikult ja koordineeritult. Põhiseaduslike institutsioonide, täidesaatva riigivõimu ja kohaliku omavalitsuse üksuste valmisoleku ning elutähtsate teenuste toimepidevuse suurendamiseks peab Eestil olema kriiside lahendamiseks riigiülene riskipilt, koordineeritud juhtimine ja planeerimine, ajakohased kriisiplaanid ning regulaarsed õppused igal tasandil. Plaanide elluviimise võtme-eeldus on eri osaliste vaheline koostöö, igaühe toimepidevus ning vajalikud varud.

4.2. Majandusjulgeolek ja elutähtsad teenused

Eesti majanduslik edu ja julgeolek sõltub avatud ja õiglasest kaubandusest, rahvusvahelisest reeglitel põhinevast ja läbipaistvast majanduskeskkonnast, riigi rahanduse tugevast seisust, usaldusväärsetest ühenduvustest nii füüsilises kui digitaalses maailmas, arenevast tehnoloogiast, tarneahelatest ja ressurssidele ligipääsust.

Majandusjulgeolekus on Eesti eesmärk ennetada ja välistada sõltuvust autoritaarsetest riikidest, sealjuures tõhustades järelevalvet, ning nende kontrolli all olevatest ebausaldusväärsetest ettevõtetest. Eesti arendab paralleelselt innovaatilisi tehnoloogilisi lahendusi, mida saaks ühtlasi pakkuda demokraatlikele riikidele, muu hulgas energiatootmise ja rohepöörde elluviimiseks vajalike tulevikumaavarade väärimise arendamisel. Eesti kindlustab esmatähtsates valdkondades turvalised tarneahelad ja välisinvesteeringute läbipaistvuse. Samuti hindab Eesti riigihangete riske, et välistada tooted, teenused ja pakkujad, mille tõttu võivad sattuda ohtu riigi toimimise seisukohalt olulised teenused.

Energiajulgeolek on julgeoleku ja majandustegevuse nurgakivi. Eesti eesmärk on saavutada ja säilitada täielik energiasõltumatus Venemaa Föderatsioonist ning muuta oma energiaportfell mitmekesisemaks. Elektri varustuskindluse riskide vähendamiseks kindlustatakse piisavas ulatuses juhitavaid võimsusi. Eesti tugevdab koos Läti ja Leeduga oma elektrisüsteeme, protsessi lõpuleviimisel saavad Balti riigid end lahti ühendada Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene süsteemidest, et ühineda Mandri-Euroopa elektrisüsteemiga.

Eesti majandusmudel peab olema jätkusuutlik, konkurentsivõimeline ja tulevikukindel. Selleks suurendame taastuvenergia osakaalu energiabilansis ja viime Eestis ellu strateegiliselt juhitud rohepöörde. Eesti eesmärk on toota 2030. aastal sama palju taastuvelektrit, kui on aastase tarbimise kogumaht.

Ühiskonna toimimise ja kriisikindluse alus on elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamine, mille puhul tuleb valmistuda ka kõige äärmuslikemateks olukordadeks, muu hulgas sõjaks. Kriisis ja sõjaolukorras on oluline kindlustada finantsüsteemi toimimine, lisaks tagab Eesti kriisi korral riigi rahavoogude toimimise.

Kõigil ühiskonna tasanditel peavad kriisikindluseks olema endal varud. Ühiskonna toimimiseks kriisis on Eestil vastavalt ohustsenaariumitele riigi tegevusvaruna kütuse ja maagaasi, samuti toidu ning apteegiravimite varud. Varustuskindluse suurendamiseks ja paindlikuks reageerimiseks loome era- ja avaliku sektori võrgustikupõhise koostöömudeli.

Eesti ühiskonna turvalisus ja majandusedu sõltuvad digiühiskonna kestlikust arengust. Digipöördes ja tehnoloogilistes valikutes peavad riik ja erasektor võtma arvesse julgeolekukeskkonda ning üleilmseid tehnoloogilisi suundumusi. Digitaalses ruumis peame läbivalt kõigis infosüsteemides, organisatsioonides ja protsessides planeerima küber- ja infoturvet.

Eesti toetab demokraatliku väärtusruumi kuuluvate riikide juhtrolli tehnoloogia arendamisel. Eesti julgeoleku huvides on toetada strateegilistes valdkondades tegutsevaid Eesti ettevõtteid.

4.3. Sisejulgeolek ja avalik kord

Eesti kaitseb vankumatult põhiseaduslikku korda ja riigi sisemist rahu. Avaliku korra ja turvalisuse avatud, inimlik ning tõhus tagamine suurendab elanikkonna usaldust riigi vastu.

Eesti tegutseb otsustavalt vaenulike eriteenistuste ja mitteriiklike tegutsejate tegevuse ennetamiseks ning tõkestamiseks. Õigusriigi põhimõtetest lähtuvalt ja Venemaa Föderatsiooni heidutamiseks avalikustatakse riigi vastu suunatud tegevuse kohta käiv info, kui see on võimalik.

Eesti ennetab ja tõkestab korrupsiooni, radikaliseerumist, vägivaldset äärmuslust, terrorismi ning selle rahastamist, rahapesu ja organiseeritud kuritegevust. Turvalisuse tagamisel on olulisel

kohal õigusrikkumiste ennetustöö ja õigusrikkujate taasühiskonnastamine tulemusliku karistuspoliitika ning eri osaliste koostööga.

Tõhus välispiiri valve, kaasa arvatud tolli- ja maksukontroll, on halvenenud julgeolekukeskkonnas äärmiselt tähtis, kuna aitab tõkestada ebaseaduslikku või vaenulikult eesmärgil organiseeritud rännet ja piiriülest kuritegevust. Ohtlike isikute ja ohtlike ainete tuvastamine juba piiril suurendab turvalisust kogu Schengeni alal. Riik kasutab kõiki õiguslikke meetmeid Eesti, Schengeni ühisruumi ja EL ning NATO territooriumi kaitsmiseks.

Arvestades Eesti riigi ja ühiskonna sõltuvust digitaalsetest teenustest, kindlustab riik avalike teenuste kättesaadavuse, andmete konfidentsiaalsuse ja tervikluse, sealhulgas kriisides.

Nii tavaolukorras kui ka erinevates kriisides on avaliku korra, sisejulgeoleku, piirivalve, küberturvalisuse ja strateegilise kommunikatsiooni eksperdid ja neid toetavad vabatahtlikud esimeste ohule reageerijate seas, et ennetada olukorra eskaleerumist põhiseaduslikku korda ohustavaks. Selle võime hoidmiseks ja arendamiseks on oluline ohustenaariumidest lähtuv, tehnoloogiliselt nüüdisaegne, varude loomist arvestav ja õigeaegne võimearendus ning seda toetav pikaajaline ja stabiilne rahastamine.

Halvenenud julgeolekukeskkond tingib vajaduse suurendada elanikkonna kriisikindlust ja süstemaatilisemalt rakendada elanikkonnakaitset. Elanikkonnakaitse eesmärk on toetada inimesi kriisis, sealhulgas sõjaolukorras, ning suurendada inimeste valmisolekut kriisides iseseisvalt toime tulla. Elanikkonnakaitse kriisiajal tähendab riigi ja ühiskonna valmisolekut ohuteavituseks, päästetöödeks, evakuaatsiooniks, varjumiseks, esmaabiks ja katastroofimeditsiiniks, vältimatuks sotsiaalabiks, psühhosotsiaalseks kriisiabiks ning muuks elanikele hädavajalikuks abiks.

Elanikkonnakaitse aluseks on inimeste suutlikkus kriisi ajal ennast kuni abi saabumiseni ise kaitsta ja vajaduse korral üksteist aidata. Selle saavutamine on ühiskonna eri osaliste ühine jõupingutus, kus on oluline roll inimestel, kogukondadel, vabatahtlikel, kohaliku omavalitsuse üksustel ja erinevatel riigiasutustel. Eesti arendab elanikkonna kaitsmiseks ohtudele vastavaid ühiskondlikke kaitsemeetmeid koos sinna juurde kuuluva riskikommunikatsiooni ja koolitustega, kaasa arvatud ametkondliku suutlikkuse suurendamiseks.

4.4. Sõjaline kaitse

Sõjalise kaitse eesmärk on ennetada sõjalisi ohte ja vajaduse korral riiki edukalt kaitsta ning sõda võita. Et heidutada vastast sõjalist konflikti alustamast, võtab Eesti tugevdatud kaitsehoiaku, mis tugineb iseseisvale kaitsevõimele ja kollektiivkaitsel. Eesti sõjalise kaitse korraldus lähtub demokraatliku tsiviiljuhtimise põhimõttest.

Selleks, et heidutus oleks veenev, peab NATO olema valmis viivitamatuks kollektiivseks kaitsetegevuseks kogu alliansi territooriumil. NATO tugevdatud kaitsehoiak alliansi idatiival peab lähtuma tõkestusheidutuse põhimõttest, mille eesmärk on veenda agressorit, et tema eesmärkide saavutamine sõjaliste vahenditega on võimatu. Usutav tõkestusheidutus koosneb Eesti enda tugevast kaitsevõimest, sellega integreeritud liitlaste lahinguvõimelisest kohalolust ja määratud tugevdusüksustest, toimivast juhtimisstruktuurist, eelpaigutatud varustusest, kvaliteetsetest kaitseplaanidest ja nende läbiharjutamiseks regulaarsetelt korraldatavatest õppustest, liitlaste tahtest ning suutlikkusest kriisi korral kiiresti siirda täiendavaid vägesid, võimeid ja varustust.

Eesti sõjaline kaitse on üles ehitatud territoriaalkaitse põhimõttel. Eesti lähtub arusaamisest, et Balti riigid on üks operatsiooniala.

Eesti kaitsevõime tugevdamiseks arendame sõjalisele nõuandele tuginedes, kiirendatult ja täies mahus välja sõjalised üksused ning võimed, mis on mehitatud, välja õpetatud ja regulaarselt harjutanud, varustatud, relvastatud ja varudega kindlustatud. Selleks arendab Eesti reservüksustele ja alalises valmiduses olevatele üksustele tuginedes nii manööver- kui maakaitseüksusi, mis on suutelised vastast tõkestama ja tõrjuma.

Eesti sõjalise kaitse tõhusaks planeerimiseks ja ohtude ennetamiseks on oluline olukorrateadlikkus, võimalikult varajane eelhoiatus, võimekas luure ja vastuluure ning liitlastega ühine ohupilt. Eelhoiatus toetab õigeaegset otsustamist ja otsuste kiiret elluviimist, mis on esmatähtis nii kaitsevalmiduse saavutamisel kui kogu riigi ohule vastamiseks ettevalmistamisel.

Eesti peab kaitsevalmiduse saavutama enne ohu realiseerumist. Selleks kindlustatakse võimalikult vara Kaitseväge ja liitlaste tegevusvabadus, sealhulgas vajaduse korral regionaalses tegutsemisalal Balti riikides ning Läänemerel. Mobilisatsioonisüsteemi tõhustamiseks korraldatakse regulaarselt õppekogunemisi ja lühikese etteteatamisajaga lisaõppekogunemisi.

Ajateenistus on peamine vahend reservüksuste komplekteerimiseks ja lahinguvalmiduse hoidmiseks, samuti värbamisväli tegevälaste leidmiseks. Kaitsevõime parandamiseks suurendatakse aja- ja reservteenistuse atraktiivsust ning naiste osalust. Kaitseliit osaleb riigi sõjalise kaitse võime ettevalmistamises ja julgeoleku tagamises.

Eesti kaitse alustalaks on ühiskonna kõrge kaitsetahe, mille edendamine on valdkondadeülene jõupingutus ja millesse panustab muuhulgas ka riigikaitseõpetus. Eestis väärtustatakse riigikaitsejaid ning kodanike, erasektori ja laiema ühiskonna panust riigikaitseks. Selle kindlustamiseks laiendatakse nii sõjalistel kui ka mittedõjalistel viisidel riigikaitseks panustamise võimalusi ning teadlikkust.

Liitlaste panus terviklikku NATO kaitselehenemisse Eestis ja teistes Balti riikides ning liitlaste sõjaliselt otstarbekas kohalolek on oluline osa sõjalisest kaitsest. Liitlaste sõjaline kohalolek ja tegevus Eestis peab olema järjepidev ja planeeritud, ning väed peavad olema varudega kindlustatud ja suutelised tegutsema koos Eesti üksustega.

Kõikide liitlaste julgeoleku tugevdamiseks osaleb Eesti kollektiivkaitse- ja muudel rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel. Operatsioonid toetavad rahvusvahelist julgeolekut, neil osalemine on panus liitlassuhete ja koostegutsemisvõime arendamisse ning annab Kaitsevæele väärtusliku kogemuse.

4.5. Rahvusvaheline tegevus

Välispoliitilise tegevuse nurgakivid on aktiivsus rahvusvahelistes organisatsioonides, ergas piirkondlik koostöö ning tihedad ja tõhusad kahepoolsed suhted liitlaste ja partneritega. See kehtib nii Euroopa, Atlandi-ülese kogukonna, üleilmse rahvusvahelise keskkonna kui kitsamalt Läänemere piirkonna kontekstis. Riikide vastastikune solidaarsus ja seisukohtade ühtsus on eesmärkide saavutamisel oluline ning tõhustab otsuste elluviimist. Eesti välispoliitika on enesekindel, aktiivne ja konstruktiivne ning keskendub Eesti riigi ja ühiskonna püsivust ohustavatele, samuti riiklust ja ühiskonda tugevdavatele ning kerksust kasvatavatele teemadele.

Eesti välis- ja julgeolekupoliitilise suhtluse keskmeks on NATO ja Euroopa Liit, mille kaudu kindlustavad liikmesriigid endi ühised ja riiklikud huvid. NATO ja Euroopa Liidu eesmärgistatus, tugevus ja ühtsus on Eesti jaoks esmatähtsad. Eesti toetab tihedat ning tulemustele orienteeritud NATO ja Euroopa Liidu koostööd. Liidu- ja liitlassuhete hoidmisel ja

arendamisel pürime otsuste kujundamise tuumikusse, täites selleks oma kohustused ning panustades julgeolekusse erinevates maailma piirkondades.

Euroopa Liit on viimase viie aasta kriisides – rändekriis, pandeemia ja Venemaa agressioon Ukrainas – konsolideerunud ja oma tegevust senisest paremini sihitanud. Liidu tugevuseks on liikmesriikide solidaarsus, mis muu hulgas väljendub riikide üksmeelses kriisidele vastu astumises. Euroopa Liidu konsensuslik otsustusprotsess välispoliitilistes küsimustes kaitseb nii liidu kui ka kõikide liikmesriikide huve ja kindlustab otsuste elluviimise.

NATO peaülesande – usutava kollektiivkaitse – kindlustab alliansi kokku lepitud tugevdatud kaitsehoiaku rakendumine, kaitsekulude ja -investeeringute kasv kõikides liikmesriikides, kiire poliitiline ja sõjaline otsustusprotsess ning NATO heidutus- ja kaitsehoiak, mis põhineb ohule vastavatel konventsionaalsetel, raketikaitse ja tuumavõimel. NATO tugevus seisab liitlasriikide ühtsusel ja Atlandi-ülese sideme tugevusel.

Eesti toetab Euroopa Liidu ja NATO avatud uste poliitikat. Eesti toetab algatusi, mis aitavad soovi avaldanud riikidel end liitumiseks ette valmistada ja oma vastavust liitumiskriteeriumidele kinnistada.

Venemaa Föderatsiooni agressiooni ohvriks langenud Ukrainat peavad kõik samameelsed riigid toetama kestvalt ja vajalikus ulatuses nii poliitiliselt, sõjaliselt kui majanduslikult. Eesti huvides on aidata Ukrainal sõda võita ja säilitada iseseisvus ning taastada territoriaalne terviklikkus. Eesti toetab Ukraina liitumist Euroopa Liidu ja NATO-ga. Selleks on Eesti Ukraina ülesehitamisel diplomaatiliselt aktiivne, annab kaitsealast abi, osaleb sõja tagajärjel hävitatud taristu taastamisel, pakub oskusteavet Ukraina riigi ja majanduskeskkonna arendamiseks ning aitab sõjas vigastatute raviga. Eesti annab Ukrainale humanitaarabi.

Eesti on kaasatud ÜRO, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni ning Euroopa Nõukogu töösse, et kindlustada ÜRO põhikirja, Helsinki lõppakti ja inimõiguste ülddeklaratsiooniga kokkulepitud üleilmse ja piirkondliku julgeoleku ja rahu põhimõtete kehtivus, konfliktide ennetamine ja nende rahumeelne lahendamine ning vajaduse korral legitiimne jõu kasutamine. Venemaa Föderatsiooni agressioonile Ukrainas ja Euroopa piirkonna külmutatud konfliktidele lahenduse leidmisel on neil organisatsioonidel oma osa.

Eesti panustab arengukoostöö ja humanitaarabi kaasabil ning ÜRO ülemaailmsete säästva arengu eesmärkide saavutamise kaudu üleilmse stabiilsuse edendamisse ning kriiside ja konfliktide puhkemise riski vähendamisse.

Üleilmsetel teemadel Eesti huvide edendamine ja kaitsmine eeldab head mainet ja mõju rahvusvahelisel areenil. Proaktiivne ja konstruktiivne kaasaraäkimine digi- ja küberteemadel, aga ka inimõiguste, kliima, energia ja ühenduvuse teemadel suurendab kaasatust ja võimalusi Eesti huvide kaitsmisel nendes valdkondades, aga tekitab võimalusi ka laiemalt. Osalemine maailma kriiside ja nende tagajärgede leevendamises loob ühtekuuluvust väljaspool Eesti lähemate liitlaste ringi, kasvatab solidaarsust Eestiga ning parandab Eesti enda suutlikkust kriisis tegutseda. Kahepoolsed ja regionaalsed koostööprojektid maailma teiste piirkondade riikidega loovad eeldused ja fooni Eesti seisukohtade toetamiseks oluliste otsuste vastuvõtmisel ÜRO-s ja teistes rahvusvahelistes organisatsioonides.

Suhted liitlaste ja partneritega võimestavad Eesti julgeolekut. Kahepoolsed ja piirkondlikud algatused ning koostöö rahvusvahelistes organisatsioonides tugevdavad ühtsust ning suurendavad vastastikust seotust ja usaldust. Seetõttu tuleb Eestil oma huvide edendamiseks leida uusi võimalusi ja jätkata ennast õigustanud formaatidega.

Läänemere piirkonda on peetud üheks Euroopa stabiilemaks, lõimunumaks ja organiseeritumaks. Venemaa Föderatsiooni agressioon Ukrainas on toonud piirkonnas esile mitmeid proovikive, kuid loonud ka uusi võimalusi. Soome ja Rootsi liitumine NATO-ga tugevdab piirkonna julgeolekut ning Eesti osaleb aktiivselt uue ühtse regionaalse julgeolekulahendi kujundamisel.

Rahvusvahelise julgeoleku ja usalduse üks osi on relvastuskontroll. Relvastuskontroll eeldab, et kõik osalised järgivad rahvusvahelist õigust, täidavad kokkulepitud kohustusi ja austavad teiste riikide territoriaalset terviklikkust. Tõhusa rahvusvahelise relvastuskontrolli alus on läbipaistvuse, usalduse ja verifitseerimise põhimõtetest kinni pidamine. Oluline on, et relvastuskontroll ei kahjustaks kollektiivkaitset, Eesti iseseisvat kaitsevõimet ega looks regionaalseid erilahendusi. Märkimisväärselt halvenenud julgeolekuolukorras on teravamalt esile kerkinud tuuma- ja teiste massihävitusrelvade piiramise režiim, mille kujundamisse tuleb Eestil kaasatud olla.